

L'ESCRITORIUM DE LA CATEDRAL DE GIRONA

GABRIEL ROURA

Degà i Arxiver Capitular

Els escriptors de les catedrals, com els dels monestirs, eren dependències de l'edifici dedicats a la còpia i correcció dels llibres manuscrits. Orientats vers al migdia, per tal d'aprofitar al màxim la llum solar, en els escriptoris es realitzava tot el procés de l'elaboració dels llibres, des de la preparació del material de suport fins al relligat dels quaderns. A partir del segle III dC., es fa normal l'ús del pergamí, és a dir, la pell de xai, d'ovella, de cabra o de vedell.

Els autors clàssics han deixat escrits els procediments que s'usaven per blanquejar les pells a fi de preparar-les per rebre l'escriptura. A l'antiga Roma existia una vertadera indústria editorial, els *librarii*, dedicats a la còpia i confecció de les obres dels escriptors que avui coneixem com a clàssics. Els llibres es venien a la *taberna libraria* i els llibreters estaven concentrats en dos carrers principalment: a l'*Argiletum* i al *vicus Sandalarius*, ambdós prop del Fòrum.

Llibreters famosos foren els germans Sossii, editors d'Horaci, de Second, de Valerià, de Sèneca, de Marcial, etcètera. Coneixem el cas de Pomponi Àtic, editor de Ciceró, que era un potentat que es dedicava a la tasca editorial més per amor a l'art que no pas per negoci. A la caiguda de l'imperi es va estroncar aquesta activitat. A finals del segle IV, les comunitats cristianes, induïdes per Eusebi de Cesarea, van rescatar aital activitat amb la còpia de la Bíblia i els escrits dels Pares per al seu ús intern. Quan el cristianisme adquirí la llibertat, les esglésies episcopals, que eren a les ciutats, continuaren aquesta tasca per tal de proveir de llibres litúrgics els centres de culte i parròquies que s'anaven fundant.

Els escriptors de l'època visigòtica foren actius en la confecció de llibres litúrgics i profans, aquests darrers destinats a les escoles episcopals. Els visigots, que no tenien la tradició de l'escrit com els romans, aviat s'adaptaren

a la cultura escrita. En 649, el rei Kindaswind envià Taió, bisbe de Saragossa, a Roma per recaptar del papa Martí I una còpia de les *Moralia* de sant Gregori, que volia tenir a la seva biblioteca. És coneguda l'activitat intel·lectual de sant Isidor de Sevilla, un dels genis de l'Alta Edat Mitjana.

A Girona tenim notícies certes de l'existència de l'escriptori de la catedral ja en època visigòtica, durant el pontificat de Joan de Bícilar. Contemporani de sant Isidor, Joan de Bícilar, bisbe de Girona, és considerat com el primer cronista de la Hispània visigòtica. D'ell va escriure sant Isidor en el seu llibre *De viris illustribus* (c- XLIV): *“Joan, bisbe de l'església de Girona, era de nació got nascut a Scalabi, de la província de Lusitània. Essent adolescent, anà a Constantinoble, i allí, dotat de l'erudició grega i llatina, després de disset anys, retornà a les Hispànies en aquell mateix temps en què s'agitava l'arriana insània per incitació del rei Leovigild. L'esmentat rei, com que l'induí a la inhumanitat de l'heretgia abominable i aquest resistí del tot, forçat a l'exili, rellegat a Barcelona, durant deu anys, suportà moltes insídies i persecucions de part dels arrians. Després fundà un monestir, que s'anomena Bícilar, on, reunida una munió de monjos, escrigué una regla que fos útil al monestir, però també molt necessària a tots els temerosos de Déu. Agregà la Història molt útil en el llibre de les Cròniques, des del primer any del principat de Justí el Jove, fins a l'any octau de Maurici príncep de Romans, i el quart any del rei Recared, amb estil just i elegant. I es diu que va escriure moltes altres coses, la notícia de les quals no ha arribat fins a nosaltres”*.

A la nota biogràfica escrita per sant Isidor cal afegir-hi que, fundat el monestir de Bícilar i essent-ne abat, els gironins el cridaren a la successió del bisbe Alici. Assistí al segon concili de Saragossa de 592; al de Toledo de 595; al concili de Barcelona de 599; altra vegada a Toledo el 610; Egara (Terrassa) el 614, fins que morí a Girona l'any 621.

La Crònica que va escriure abasta un període de vint-i-tres anys. Narra fets contemporanis que conegué, amb brevetat i concisió. Cal remarcar que enfront de la doctrina política de la unitat i submissió a l'emperador, Joan de Bícilar proclama el regne dels gots com un centre autònom, amb personalitat pròpia, i eludeix l'hegemonia política dels romans de Constantinoble. En la Crònica es desvincula dels lligams ideològics i espirituals de l'Imperi per exaltar la sobirania goda com a única potència occidental, per damunt de perses, longobards o sarrains. A partir d'aquests fets ideològics, el bisbe Joan de Bícilar es mostra total admirador de l'obra de govern de Leovigild, vencedor

dels romans, dels catòlics hispanoromans, *dels cordovesos, dels rústics cantàbrics, dels bascons*. Ni la consideració religiosa que li ocasionà el desterrament, per no admetre l'arrianisme oficial, el van fer desistir de la seva posició i condemnar decididament la rebel·lió del catòlic i màrtir Hermenegid, aliat del prefecte imperial i de Miró, rei dels sueus, per tal com el seu aixecament *trenca la unitat de Provincia Gothorum*.

En aquests mateixos temps del regne visigot, cal citar el *Llibre Jutge* fruit de diverses compilacions, la primera de les quals data del regnat del rei Euric, de l'any 455, coneguda com la *Llei dels Visigots*. Un segle més tard, la *Llei* fou revisada per Leovigild, el qual hi afegí noves lleis i en va suprimir d'altres. Aquesta llei era d'exclusiva aplicació al poble dels gots, mentre que els hispanoromans continuaven gaudint del seu dret antic romà, compilat pel rei Alaric II i que va rebre el nom de *Breviari d'Alaric*. A Catalunya el *Llibre Jutge* va tenir una forta implantació que es va mantenir fins al terme de l'Edat Mítjana, convivint amb els *Usatges*.

L'escriptori gironí va copiar abundantment el *Llibre Jutge*, que era posseït i consultat pels personatges importants laics i eclesiàstics i, sobretot, pels notaris. Segons es desprèn de documents conservats, en 1064, el mestre de les escoles de la catedral va llegir el seu *Llibre Jutge* a Sant Martí Sacosta; l'any següent, 1065, el canonge Guillem deixa en testament el seu *Llibre Jutge* a Guillem Seniofred, clergue de la catedral.

A la Biblioteca Nacional de París es guarda un còdex del *Llibre Jutge*, procedent de la catedral de Girona. És un exemplar excepcional per molts motius. Consta de 168 folis, escrit en lletra visigòtica, a dues columnes, i amb les abreviatures pròpies de l'escriptura carolina. Es pot datar de finals del segle VIII. Els folis 1-5 contenen Sentències de sant Isidor de Sevilla; dels folis 7 al 168 ve copiada la *Llei*.

El foli 7 duu la llista dels reis visigots del sector nord-oriental del regne (Catalunya-Septimània). La llista acaba així: "*Achila regnà III anys. Ardó regnà VII anys*". Al final de la columna es troba una nota cronística molt interessant per a la història de Girona, escrita de manera espontània per un canonge que va voler consignar moments de perill per a la ciutat. Es refereix al setge d'Ibn-Marwan: "*En l'Era 866 (826-827) vingué Marohane a Girona el VI de les idus d'octubre (10 d'octubre), any XIII imperant Lluís*". Era l'any 827. Es tracta de Lluís I, el Piadós, fill i successor de l'emperador Carlemany.

LA CRÒNICA DEL REIS FRANCS

L'escriptor àrab Al-Masudi, en el capítol XXX de la seva obra *Les Prades d'Or*, inclou la *Crònica dels reis Francs* escrita pel bisbe de Girona Gotmar II (939-952). Al-Masudi escriu en el pròleg de la seva obra: "*Em trobava a Fosat d'Egipte l'any 339 de l'Hègira (947-948 dC) quan vingué a les meves mans un llibre compost en 328 de l'Hègira (939-940 dC) per Gotmar, bisbe de Girona, ciutat del país que senyoregen els francs. És dedicat a Al-Hakam, fill d'Abderhaman, fill d'Abdal-lah, fill d'Abderahman, fill de Moavia, ben Hixem, ben Ab-delmelic, ben Meruan, ben Al-Hakam. Dit Al-hakam és avui príncep reconegut com a hereu del seu pare Abderrahman, senyor d'Al-Andalus, el qual, per la seva ciència, és anomenat Miramamolí (príncep dels creients).*"

A l'època carolíngia, a la segona meitat del segle X, cal citar la figura del canonge gironí Ató qui, en la documentació del seu temps és anomenat *magnus scholasticus*, és a dir, gran mestre. Elegit bisbe d'Osona, li fou confiada la formació del Gerbert d'Aurillac, futur papa Silvestre II, condeixeble d'Oliba i de Miró Bonfill, comte i bisbe de Girona. Destaca, a la segona meitat del mateix segle, el bisbe Arnulf. Era abat de Ripoll i, sota el seu govern, el monestir conegué una etapa de gran esplendor, rematada més tard per l'abat Oliba. Arnulf, en la seva condició de bisbe de Girona i abat de Ripoll, inicià i establí una estreta relació entre Girona i Ripoll i els seus respectius escriptors intercanviant-se escrivans en el treball de còpia de llibres i formulació de documents. En aquest aspecte, cal remarcar l'activitat del cabiscol (*caput scholae*) de la catedral de Girona Riquer (Richarius), qui apareix actuant també a Ripoll en la redacció de documents. A la nostra catedral copià el conegut còdex del *Martirologi d'Adó* en el colofó del qual apareix el seu nom, Richarius, i el càrrec de *caput scholae* de la catedral amb alfabet críptic. El canonge Riquer morí un dia de juny de l'any 984, en què apareix la seva signatura per darrera vagada. Per la seva banda, el bisbe-abat Arnulf moria el 17 d'abril de 980. Tan il·lustre personatge meresqué un poema mortuori de l'abat Oliva on el considera fundador de la primera església de Ripoll i egregi bisbe de Girona: "...abat venerable, baró digne de ser lloat per totes les coses..."

En aquesta mateixa època, darreries del segle X, el canonge gironí Ató, abans de ser bisbe de Vic, ens deixà un gran còdex, guardat a l'arxiu de la nostra catedral, que conté les lleis i decrets dels concilis visigòtics de Toledo i alguns dels principals concilis ecumènics antics. Als voltants de

l'any mil, era cap de les escoles de la catedral gironina Ebriari, de qui conservem abundant documentació que porta la seva signatura.

LES ESCOLES I L'ENSENYAMENT

A redós de cada catedral i de cada monestir important, hi havia també una escola de clergues i d'infants, lligada a l'escriptori. Els documents insinuen l'existència d'infants i joves que aprenien al costat de clergues i monjos madurs. L'ofici de *caput scholae*, cabiscol, a les catedrals n'és un indicatiu prou revelador.

En els temps carolingis, la primera menció d'una escola figura a l'*Admonitio generalis* del 23 de març de 789 (cap. 72). Mentre que altres capítols s'adrecen "als bisbes" o "tothom", aquest capítol 72 és destinat als preveres: són ells qui *per la seva bona conversació atreuran al servei de Déu no solament els infants de condició servil, més també els fills dels homes lliures... I que hi hagin escoles perquè els infants aprenguin a llegir...* Les directives de Carlemany reflectien clarament les seves intencions profundes: aixecar la condició de les esglésies per mitjà de la pràctica de les lletres (*litterarum officina*) i l'estudi de les arts liberals (*ad pernoscenda studia liberalium artium*) que calia començar per la base, en l'ensenyament parroquial: almenys alguns bisbes així ho entengueren..

Durant aquests segles de l'Alta Edat Mitjana, l'escola de la catedral tingué els seus cabiscols ben coneguts i documentats. A més dels esmentats Riquer i Ató, cal citar Berenguer, anomenat *Rufus*, cabell roig; Recosind; Joan Ramon, conegut com *gramaticus*; Bernat Guifred; Ebriari, successor d'Ató; Ponç, que adquirí el nostre famós *Beatus*, que es guarda a la catedral i que a la seva mort el va llegar al seu deixeble i successor, el cabiscol Joan, qui el llegà a la nostra Seu.

El llibre mestre de les escoles medievals era la gramàtica de Priscità. Les institucions feien veritables esforços per adquirir aquesta obra, que aleshores era de preu molt elevat. S'ha dit que el coneixement de lletra que podien tenir els diferents estrats socials era molt reduït. Si bé és cert que en l'escatol dels documents es veuen sovint firmes autògrafes d'eclesiàstics i jutges, gairebé mai no n'apareixen de laics, i les poques vegades que hi apareixen són d'algun personatge que havia après a escriure en una escola de la catedral. Altres dibuixaven el seu nom.

LES LLENGÜES CONEGUDES

El llatí era la llengua bàsica dels textos i la usaven els qui es dedicaven a escriure. El català, ja relativament ben format, era el vehicle de transmissió oral quotidiana. Apareix sovint en els documents notarials destinats al poble senzill, quan calia precisar topònims i objectes casolans, i també en els juraments de fidelitat feudal per causa de la precisió jurídica. Vegem la fórmula final del jurament de fidelitat prestat vers l'any 1034 per Roger, comte de Foix, a Pere, bisbe Girona: *De ista ora inantea fidel serai ego Rotgarius, filius Garsen a te Petrone episcopo, filio Adaliz per rectam fidem, sine ingan, sicut omo debet esse ad senioreme sine nulla sua deceptione me sciente*. Amb semblant fórmula i llenguatge s'expressa, en 1053, Guillem, comte de Besalú, jurant vassallatge a Guifred arquebisbe de Narbona. Aquests dos exemples expliquen com a les nostres terres gironines, la llengua catalana va creixent i es va diferenciant de la seva arrel materna, el llatí.

El poble senzill, i en general els laics, començaven a delectar-se amb les narracions orals de les cançons de gesta, escrites en romanç per clergues i monjos, com la *Cançó de Santa Fe*, redactada, segons sembla, a Cuixà a mitjan segle XI.

Un altre indicatiu cultural és el coneixement que tingueren alguns catalans dels segles IX al XI d'altres llengües, com el grec, l'àrab i l'hebreu. El coneixement del grec es reduïa a ben poca cosa: l'alfabet usat en el cerimonial de consagració d'esglésies i algunes signatures en documents eclesiàstics a base de noms llatins escrits amb lletres gregues. A les darreries del segle X, el bisbe de Girona i comte de Besalú Miró Bonfill, oncle de l'abat Oliva, usava en els seus documents solemnes una colla de mots grecs, degudament llatinitzats, més per afany de notorietat que per exigències canòniques o jurídiques, però que indicaven una moda nova i uns certs coneixements trets dels glossaris bilingües.

Amb l'àrab passava un fenomen diferent: la necessitat imposada pels contactes amb els veïns musulmans feia que certes autoritats civils i eclesiàstiques s'envoltessin d'intèrprets. Aquests eren sovint cristians mossàrabs que havien passat d'un costat a l'altre, del món musulmà al món cristià. Les ambaixades que el comte de Barcelona va enviar a Còrdova, durant la segona meitat del segle X, requerien forçosament aquests intèrprets, i és ben possible que personatges com el vescomte Guitart Arnau, enviat dues vegades a Còrdova per Borrell II, sabessin l'àrab. Segurament també el sabia el bisbe de

Girona Gotmar, qui en 930-940 va enviar un *Cronicó dels reis Francs* al seu amic personal el príncep Al-Hakam, fill d'Abd-al-Rahman. El millor coneixedor, però, de la llengua aràbica sembla haver estat l'ardiaca de Barcelona Seniofré Llobet, qui al 950 va traduir al llatí el tractat sobre l'Astrolabi. Els estudiosos estan d'acord a creure que Seniofré Llobet va introduir el coneixement de l'Astrolabi a Europa, per mitjà del seu amic Gerbert d'Aurillac, futur papa Silvestre II, que va venir a Catalunya a fer els seus estudis. Aquesta seria una de les poques contribucions catalanes a la ciència internacional d'aquest període. Les signatures en àrab del rei Pere d'Aragó i les del vescomte barceloní Berenguer Reveter (*Ben Ruvurtayr*) són prou conegudes. Anteriorment a aquests personatges, la comtessa de Barcelona-Girona Ermessenda, esposa del comte Ramon Borrell, si no coneixia l'idioma aràbic, al gunes nocions en devia tenir, com es pot deduir de la gemma del seu anell sigil·lar, que porta el seu nom: *ERMESSINDIS*, en llatí i àrab i que es guarda al Tresor de la catedral.

Amb la llengua hebrea esdevingué encara un altre fenomen: els jueus catalans tingueren una creixent activitat a partir del segle X. Els documents que hi fan referència són abundants, però no és possible deduir que els cristians, en general, sabessin l'hebreu. Més aviat eren els jueus els qui coneixien, més bé o més malament, el llatí, puix els documents es redactaven en aquesta llengua i al final s'hi afegia un resum o regesta del contingut en hebreu. La llengua que parlaven amb els altres gironins era la catalana, com ho demostra el fet que sovint adoptaven sobrenoms d'origen llatí, però en la seva forma catalana: *Bonhom hebreu*; *Rahel hebreu*. El Capítol de la catedral tingué relacions amb els jueus gironins, ja sigui copiant algun llibre de temàtica religiosa, amb assessorament d'un clergue, o més sovint relligant llibres d'obra de la catedral a una família llibretera anomenada Clermon.

ELS TEXTOS I LES OBRES CONEGUDES

La principal font de reflexió dels eclesiàstics medievals era la Sagrada Escripura. Les catedrals i els monestirs tenien exemplars de la Bíblia que anomenaven *Biblioteca*. La catedral de Girona en posseïa quatre, dels segles X i XI, una d'elles escrita pel canonge Ató, el qui després fou bisbe de Vic, de cadascuna de les quals se'n conserven fragments.

Dels textos patristics, d'època tardoromana, hi ha notícia d'obres del bisbe africà Lepori, un comentari del lusità Baquiari i una col·lecció del bisbe Cromaci d'Aquileia, tots autors del segle V.

Dels autors carolingis i contemporanis coneixien una bona colla d'obres: Ususard, Gramàtica i Martirologi –d'aquesta obra, l'arxiu de la nostra catedral en conserva un bell exemplar–; Esmaragde, Raban Maur, Aimó de Fleury, Burcard de Worms, Beat de Lièbana en el seu comentari a l'Apocalipsi, un exemplar del qual es conserva també al nostre arxiu capitular, a més de l'exemplar copiat a Girona a començaments del segle XII i actualment dipositat a la Biblioteca Nacional de Torí. D'entre els clàssics citem Virgili, Horaci, Ciceró, Terenci, Juvenal, Macrobi, Juli Cèsar, Apià, Flavi Josep, Marcià Capel·la, etcètera.

En el camp del Dret Eclesiàstic, l'obra fonamental era la col·lecció canònica dita *Hispana*, compilada per sant Isidor a principis del segle VII. A l'arxiu capitular conservem un exemplar d'aquesta obra escrita pel canonge Ató. El text gironí és molt complet, consignant-hi els decrets i les lleis civils i eclesiàstiques dels concilis de Toledo celebrats durant l'època visigòtica, a més dels principals concilis ecumènics de l'antiguitat cristiana. També conté les llistes nominals dels magnats i dels bisbes assistents a aquests concilis, fet que ens ha permès de confegir la nòmina dels bisbes d'algunes seus episcopals desaparegudes, com el bisbat d'Egara (Terrassa), o en el nostre cas gironí, l'antic bisbat d'Empúries.

El dret civil de l'època que ens ocupa, es basava en el *Liber Iudiciorum* o *Llibre Jutge*, també visigòtic, del segle VII. De l'exemplar gironí del *Llibre jutge* ja n'hem parlat més amunt, com recordaran. La producció jurídica autòctona i renovadora, iniciada pel comte Ramon Berenguer I a la segona meitat del segle XI, va ser compilada amb el nom d'*Usatges de Barcelona*, pels jutges de la cort comtal, al capdavant dels quals es trobava Ponç Bonfill Miró, sota el govern del comte Ramon Berenguer IV.

A Catalunya es van copiar diverses obres de geometria, aritmètica, astronomia i rellotgeria, gairebé totes traduïdes de l'àrab pel ja esmentat Seniofré Llobet. A Girona, Gerbert d'Aurillac conegué les matemàtiques a través del tractat que escrigué Josep Hispà. Al començ de l'any 984, Gerbert envià, des de Reims, on era cabiscol, una carta al seu amic el bisbe de Girona Miró Bonfill, on li deia: "*La gran autoritat del vostre nom em mou tant a veure-us com parlar-vos i obeir-vos però això em fou vedat per la llibertat que m'era negada. D'aquesta llibertat, concebuda amb dolor perquè ja no viu*

el meu senyor l'emperador Otó (+ XII de 983), m'és lícit parlar amb els amics i servir els seus mandats. Si voleu encarregar-me alguna cosa, dirigiu-vos a Reims, fins el primer de novembre, i a Roma el 25 de desembre si podem seguir gaudint de la pau. El savi Josep ha publicat algunes sentències sobre "La multiplicació i divisió dels nombres". El meu pare Adalberó de Reims desitja posseir-les, gràcies a la vostra diligència."

En carta semblant Gerbert demana a Llobet de Barcelona el tractat d'astronomia. Totes aquestes notícies donen a conèixer que les escoles de les catedrals de Girona, Vic i Barcelona eren grans conreadores de la ciència medieval, que s'anà desenvolupant fins a connectar amb l'inici de les universitats.

La historiografia dels segles IX a l'XI és minsa. Hem citat la nota cronística del còdex visigòtic gironí. Els *Cronicons* dels reis francs, amb indicació de llurs anys de regnat, molt abundants i gairebé copiats els uns dels altres, servien per facilitar la datació dels documents. Han arribat fins a nosaltres una bona part de cronicons amb dades locals importants per a la història del nostre país, i que s'agrupen en famílies: *Barcelonesos*, *Ripollesos*, *Urgellesos*, *de Roda de Ribagorça*, *de Sant Cugat*, *de Sant Martí del Canigó*, etcètera. S'han conservat també algunes actes de concilis provincials: de Barcelona de 906; de Girona de 915, 1078, 1097; de Guisona de 1099; de Tarragona de 1146; de Lleida de 1173 i 1210. Més importants són les encíclics mortuòries que es componien a la mort dels grans personatges i que un missatger duia a les principals catedrals i monestirs de Catalunya i de França: la de l'abat Seniofré de Ripoll de 1008; la de Bernat Tallaferró, comte de Besalú, de 1020; la del bisbe-abat de Girona Arnulf, les tres escrites per l'abat Oliba; la del mateix Oliba de 1046; la del seu germà Guifré de Cerdanya, de vers el 1050.

Les narracions de gènere biogràfic i hagiogràfic comencen a aparèixer al segle XII. Només coneixem el nom d'un autor, Renall de Puhilac, que va escriure la *Passió de Santa Eulàlia* i la vida de *Sant Oleguer*. La producció restant és anònima: la vida de *Sant Pere Ursèol* de Cuixà; la translació del cos de *Sant Valeri* i dels sant urgellesos *Odó* i *Ermengol*, sense oblidar la narració dels *Quatre Sants Màrtirs* de Girona, tributària de les narracions homònimes de diverses catedrals europees que també els celebren, adaptant-hi el quadre geogràfic i les precisions toponímiques dels voltants de Girona.

D'obres històriques tan solament resten una *Brevis Historia monasterii Rivipullensis* escrita vers 1147, i la primera redacció dels *Gesta comitum Barchinonensium* on es barregen fantasies llegendàries amb les dades històri-

ques més importants. Entre els segles XI i XII, va sobresortir la figura de sant Oleguer, bisbe de Barcelona i arquebisbe de Tarragona (1060-1137). Amic de papes i prínceps, va ser la figura cultural del seu temps a Catalunya. Va escriure diverses cartes i d'ell ens ha arribat un sermó d'Advent ple de la mística interpretació dels nombres.

L'esmentat Renall, que fou canonge de Barcelona i després de Girona, on morí el 1143, va ser mestre de minyons durant molts anys i un bon escriptor, com ho palesa la ja esmentada *Passió de santa Eulàlia*, llegendària però plena de vivacitat. En canvi, la biografia de sant Oleguer és d'un interès evident ja que Renall havia estat el seu col·laborador. Mestre Renall també és autor d'una col·lecció canònica important, erròniament titulada *Cesaraugustana*, una còpia de la qual es guarda al nostre arxiu capitular.

La biblioteca capitular conserva un conjunt de més de cinquanta manuscrits des del segle IX fins a la introducció de la impremta. Bona part d'aquests manuscrits es deuen a la iniciativa del bisbe Guillem de Monels (1168-1176) qui, el 6 de gener de 1172, va promulgar un decret on disposava que els membres del Capítol catedralici completessin els seus coneixements acudint a les universitats, principalment a Bolònia. Semblantment encoratjà la creació d'escoles populars a càrrec dels rectors de les parròquies.

A la Biblioteca Universitària de Barcelona hi ha un grup de 54 manuscrits sencers dels mateixos segles; més 15 fragments recuperats que es guarden a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a més dels recuperats aquí a la nostra catedral. Els temes d'aquests llibres són diversos: litúrgics, jurídics i de medicina.

Bé, hem donat un ràpid volt que ens ha permès d'entreveure una panoràmica breu però apassionant de la cultura que impregnava la Catalunya neixent, amb l'esperança que aquest coneixement ens ajudi a estimar la nostra catedral i la nostra terra.